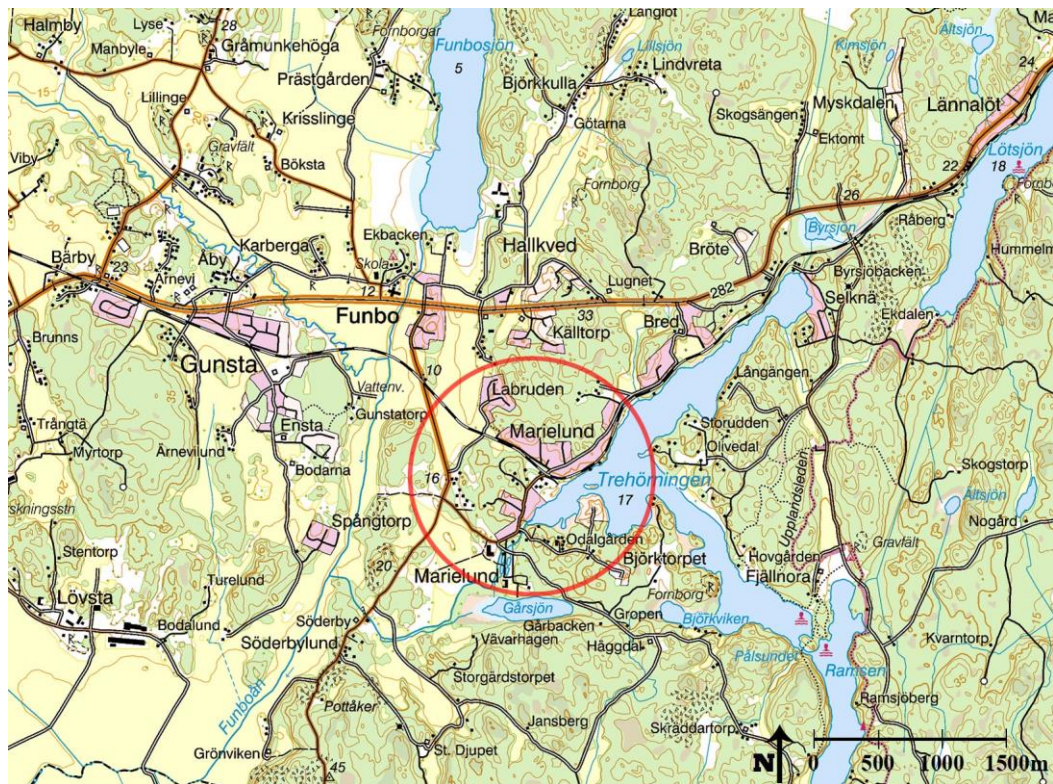

Landskapets bortglömda berättelse

Kartering av äldre strukturer i Marielund utanför Uppsala

Sara Holmberg

Titel: Landskapets bortglömda berättelse: Kartering av äldre strukturer i Marielund utanför Uppsala

Engelsk titel: The Forgotten Story of the Landscape: Mapping of Old Structures in Marielund Outside Uppsala
© Sara Holmberg

Handledare: Kerstin Nordin, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Anna Tandré, SLU, institutionen för stad och land

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

Omfattning: 15 hp

Nivå: Grundnivå G2E

Kurs: EX0725, Projekt i landskapsarkitektur

Landskapsarkitektprogrammet, Ultuna

Nyckelord: historiska kartor, kulturhistoriska värden, landskap, markanvändning, planering, Uppsala

Omslagsbilder: Fotografi av hus vid Västerängen, Marielund. Karta över Marielund med omkringliggande byar. Källa: Terrängkartan © Lantmäteriet i2014/764

Bildbearbetning: Sara Holmberg på samtliga kartor.

Samtliga fotografier tagna av författaren 16 maj 2016 (omslagsfotot 24 april 2016).

Publiceringsår: 2016

Publiceringsort: Uppsala

Online publication of this work: <http://stud.epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Denna uppsats handlar om små, ofta förbisedda, strukturer som finns i vardagslandskapet. Gamla vägar, hägnader (gärdesgårdar), ägo gränser och hävdad mark berättar alla en historia om svunna tider och kan spåras via historiska kartor. Landskapsarkitekter kan ta fram och berätta denna vardagliga historia och ge de boende på en plats, gammal eller nyligen bebyggd, en historisk förankring som de kan knyta an till. Marielund utanför Uppsala är en plats med höga kulturmiljövärden, främst beträffande sina stora sommarhus från 1900-talets början, och utreds nu för utökad bebyggelse. Men finns det fler värden där som inte lyfts upp? Kan de små strukturerna från vardagslandskapet utgöra ett komplement till de redan kända kulturmiljövärdena? Syftet med uppsatsen är att jämföra den kartade markanvändningen från olika tidpunkter inom kommunens utredningsområde i Marielund för att identifiera vardagslandskapets strukturer. Frågan är: Vilka strukturer så som vägar, hägnader, ägo gränser och hävdad mark går att identifiera via en analys av de historiska kartorna i Marielund? Metoden med kartöverlägg kompletteras av en analys med platsbesök för att se hur platsen ser ut i dag. Resultatet visar att många gamla strukturer fortfarande finns kvar men att de kan ha ändrat karaktär och betydelse i dagens landskap. Detta kan utgöra ett diskussionsunderlag inför kommande exploateringar av området.

Abstract

This essay is about small, often neglected, structures in the everyday-landscape. Old roads, fences, property-borders, cultivated land, meadows and grazing grounds all tell a story about past times and they can be traced through old maps. Landscape architects are able to bring this story up and tell it to the people living in that place. Whether this place is old or new, the story of the small structures can give it a historic connection and the inhabitants can connect to it. Marielund outside Uppsala is a place with high cultural values, mainly because of its big summerhouses from the beginning of the twentieth century. It is now being investigated for further buildings. But are there more values there that are not brought up? Can the small structures from the everyday-landscape be complementary to the already known cultural values? The aim of the essay is to compare the mapped land-use from different point of times in history, in the area investigated for further buildings in Marielund, to identify the structures in the everyday-landscape. The question is: Which structures, such as roads, fences, property-borders, cultivated land, meadows and grazing grounds, can be identified through analysis of the old maps in Marielund? The method of map-overlay is complemented by an analysis and a visit at the place to see how it looks like today. The results show that many old structures still exist but they might have changed their character and importance in the landscape of today. This can form a basis of discussion to coming development of the area.

Innehåll

Inledning.....	5
Landskapet är en del av vår kultur	5
Bakgrund Marielund.....	5
Marielunds historia	6
Område som bär spår av flera historiska skeden	7
Strukturer som ger ett område specifik karaktär	7
Vägar	8
Hägnader	8
Markanvändning	8
Syfte och frågeställning	9
Avgränsningar.....	9
Metod	10
Resultat	11
1700-tal	11
1800-tal	12
1909-1912.....	14
1952	15
Analys	16
Diskussion	19
Reflektioner över resultatet.....	20
Reflektion över metod och metodval	20
Vidare frågeställningar	21
Referenser.....	23

Inledning

Sedan mitten av 1800-talet har vårt landskap genomgått stora förändringar. En teknisk revolution samt ändrade livsmönster resulterade i att städerna växte då fler flyttade dit från landsbygden (Cserhalmi 1998, s. 148f). I dag har åkermark lagts igen som ett resultat av upphörd hävd eller ändrad markanvändning vilket får konsekvenser inte bara för vår flora och fauna utan även för vårt kulturlandskap (Larsson & Öborn 1995, s. 9). Enligt Agnoletti (2014) är det lokala kulturlandskapet som formats av människan unikt och värdefullt. Han anser att det inte bara ger ett värde för besökare i form av turism och en levande landsbygd utan även en länk bakåt till historien. Landskapet består med andra ord av olika skikt eller lager från det förflutna, tidslager som vittnar om hur olika tider har påverkat en plats och dess historia. Denna tidsdimension kan ge oss en djupare förståelse och känsla för en plats samtidigt som vi kan se hur den förändrats under tidens gång (Sporrong 1996, s.9f). Ett kulturhistoriskt tidslager kan bestå i allt ifrån hus och byggnader till strukturer som gamla vägar, åkrar och ägo gränser som fortfarande finns kvar i dag (Cserhalmi 1998, s. 45f).

Landskapet är en del av vår kultur

I modern planering intar vi tyvärr alltför ofta den ståndpunkten att landskapet enbart är till för att utnyttjas ekonomiskt. Vi måste bli mycket mera medvetna om att landskapet, vare sig det gäller staden eller landet, också är vår livsmiljö, en del av vår kultur, som i sig har ett egenvärde. (Sporrong 1996, s. 20)

Detta citat pekar på något mycket viktigt, nämligen att landskapet är en del av vår kultur. Att se och berätta om en plats historia ingår således i landskapsarkitektens uppdrag lika mycket som att skapa nya och väl fungerande livsmiljöer för människor.

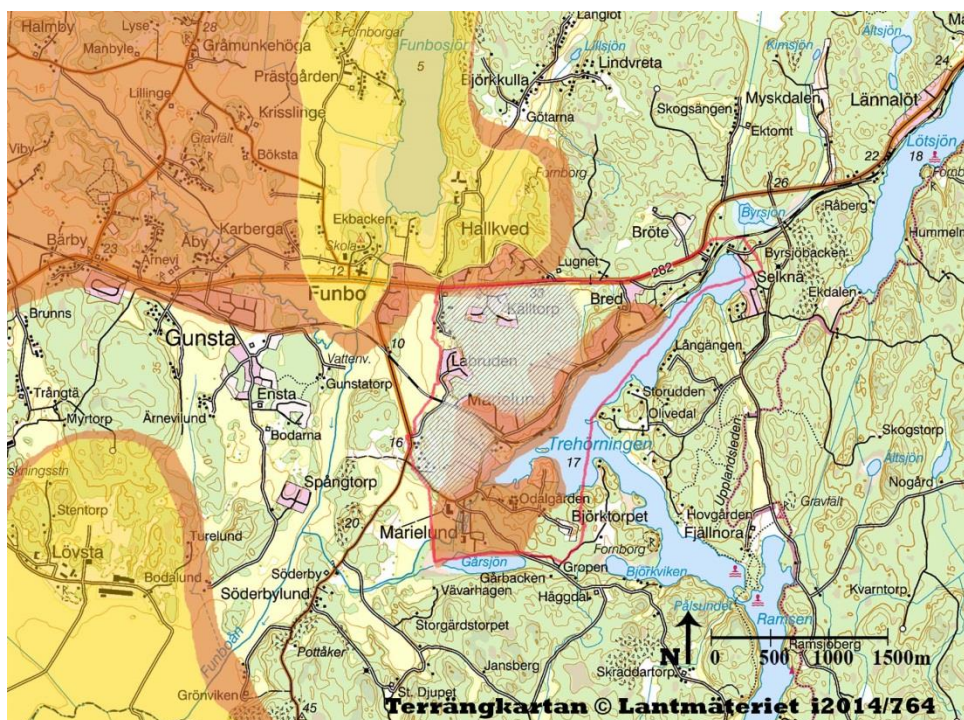
Jag anser att det är viktigt att kunna knyta an till en plats och dess historia både för de som bott där under generationer men även för de som nyligen flyttat dit. Just därför är det viktigt att landskapets kulturhistoria kan synliggöras för både boende och besökare vare sig det är på landsbygden eller i en stad. Att inte glömma landskapets ständiga förändring är en annan aspekt då det vi ser i dag kan ha sett helt annorlunda ut några hundra år tillbaka i tiden.

Bakgrund Marielund

Kommunala kulturmiljöområden är områden som kommunen utpekat som särskilt värdefulla för kulturmiljön. Urvalet grundar sig på kommunens historia, kulturlandskapets utveckling och bevarande av spår av äldre struktur och företeelser. Dessa delas in i kulturmiljöområden som ofta sammanfaller med riksintressena, samt kärnområden med särskilda värden. Kärnområden består ofta av äldre, kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, vars karaktärsdrag ska bevaras och dess byggnadstekniska, historiska och kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden tas tillvara. (Uppsala kommun 2011, s. 74)

Ovanstående citat visar den bedömningsgrund kommunen har för kulturmiljöer och landskapsbild angående kommunala kulturmiljöområden. Marielund, som ligger drygt en mil öster om Uppsala, är ett sådant kommunalt kärnområde som nu utreds för ny bebyggelse (Uppsala kommun 2011a, s. 7, 16). Enligt Uppsala kommun (2011b) kom över 400 planansökningar för nya bostäder i Marielund in till Uppsala kommun fram till år 2011, se Figur 1. Av kommunens skrivelse

framgår att Marielund med omnejd är ett område där det finns stor efterfrågan på småhus. Av denna anledning tillkom ett programarbete som enligt skrivelsen bland annat ska utreda bebyggelsens utbredning och lokalisering samt bevara Marielunds kulturmiljö och betydelse som utflyktsmål. Enligt Lindqvist (2016) är planerna för en utbyggnad av Marielund nu tillfälligt avbrutna då kommunen prioriterar att lägga sina resurser på andra områden. Han skriver att planerna innehåller både bostäder, förskola, skola, fotbollsplaner, elljusspår och badplats. Det framgår dock inte i hans artikel om allt detta ska finnas i Marielund eller om detta är planerat för området i stort. Enligt den fördjupade översiktsplanen för Funbo (Uppsala kommun, 2011a, s. 31) är skolor och idrott planerade mellan närbelägna Gunsta och Trångtä väster om Marielund.

Figur 1. Rikspolisstyrelsens kulturmiljövård markerade med gult, kommunala kulturmiljövård/kommunal kärna markerade i orange. Kommunens utredningsområde markerat med rött streck. Område med många planansökningar markerat i streckat vitt. Kartan bearbetad av författaren med information från Uppsala kommuns kartverktyg (2015-12-29) samt från Uppsala kommun (2011b).

Marielunds historia

Enligt Hellström, Pertoft, Sprinchorn och Tjäder (2015, s. 17) fick Marielund sitt namn efter den herrgård som finns här men som tidigare hette Lund och är omnämnd redan på 1300-talet. De skriver att det nuvarande huset byggdes under 1600-talet och 1781 fick godset sitt nuvarande namn efter godsets fru (Hellström et al. 2015, s. 24).

Enligt Karlsson (2015) kom järnvägen till Marielund år 1876 och 1878 byggdes stationshuset på Marielunds mark. Han menar att detta möjliggjorde enklare och snabbare resväg in till Uppsala och Marielund blev på så vis ett stationssamhälle. Karlsson skriver att järnvägen trafikerades fram till 1977 men redan innan den reguljära trafiken lades ned påbörjades museitågtrafik. I dag trafikerar museitåg fortfarande sträckan under sommarhalvåret (Karlsson 2015).

Hellström et al. (2015, s. 41, 44f) berättar att 1906 började de första tomterna avstyckas för sommarböjerna längs med sjöstranden och under en 20-årsperiod

byggdes flera sommarvillor samt även lite enklare hus för sommargäster. Vidare berättar de att en förutsättning för detta var järnvägen vilken gjorde det möjligt för mannen i familjen att åka in till Uppsala och fortsätta arbeta. Under denna period kännetecknades tidsandan av ett hälsosamt liv med frisk luft, bad och närhet till naturen vilket förklarar varför det blev så populärt att tillbringa sommaren utanför staden (Hellström et al. 2015, s. 10). Marielund är på så vis präglad mycket av det tidiga 1900-talets byggnadsideal och området är därför klassat som kommunal kulturmiljö med höga kulturmiljövärden (Uppsala kommun 2011a, s. 26). Husen ligger i ett mosaikartat kulturlandskap med en lång historia av jordbruk (Eriksson 2015).

Område som bär spår av flera historiska skeden

I Sverige finns ca 1700 områden som är av riksintresse för kulturmiljövården enligt 3 kap miljöbalken. De är mycket varierande till såväl till storlek som kulturhistoriskt innehåll. De kan omfatta allt från små bebyggelsemiljöer som speglar en speciell historisk epok till vidsträckta landskapsavsnitt som präglats av en lång tids utveckling. Dessa riksintresseområden ska avspegla landets historia och utgörs bland annat av jordbruksbyar, stadskärnor, arbetarbostäder, 1900-talets förorter, gruvor, förhistoriska gravfält och moderna kyrkor. (Riksantikvarieämbetet 2016-05-26)

Riksantikvarieämbetet beskriver på detta sätt vad ett riksintresse för kulturmiljövård kan vara och hur det kan skifta i karaktär och innehåll. Marielund ligger i ett område i nära anslutning till riksintressen för kulturmiljövård, se Figur 1.

Väster om Marielund flyter Funboån, en del av Långhundraleden som var en viktig led under forntiden (Uppsala kommun 2011a, s. 16). Kring denna led finns det gott om fornminnen och gravfält och därför utgör stora delar av Långhundraleden ett riksintresse för kulturmiljövård, se Figur 1 (Uppsala kommun 2011a, s. 16). Funbo norr om Marielund är en del av riksintresset för kulturmiljövård då dess omgivningar är rika på fornlämningar och gamla bymiljöer samt kan visa upp ett medeltida herrgårdslandskap, se Figur 1 (Uppsala kommun 2011a, s. 16).

I en trakt med lång historia av mänsklig aktivitet är det inte bara de stora strukturerna vilka tas upp via riksintressen och kommunala kärnområden som är betydelsefulla. Även de små strukturerna är av vikt, de som berättar om tidigare generationers vardagslandskap. Larsson och Öborn (1995, s. 102) skriver om vägen till kvarnen och kyrkan och de mindre brukningsvägarna. Vidare hur åkrar, ängar och hagar låg i landskapet, hur långt man eventuellt måste gå för att nå dem samt det stora behovet av hägnader. Strukturer som bevarade vägdragningar kan här utgöra historiska värden lika väl som bevarade hus, bebyggelselägen och hävdad mark (Larsson & Öborn 1995, ss. 31, 82, 102). I kombination kan sedan hus, vägar och hävdad mark ge en kulturhistorisk bild av äldre bebyggelsesätt och tillföra en variation i landskapet och kringliggande områden.

Strukturer som ger ett område specifik karaktär

Enligt Sporrang (1996, s. 13) finns det specifika objekt som särskiljer ett område från ett annat. Bland dessa objekt återfinns de strukturer som denna uppsats studerar närmare, det vill säga vägar, hägnader, ägo gränser och hävdad mark. I detta arbete visar dock ägo gränser endast gränser mellan byar eftersom kartorna annars skulle bli för svårlästa. Nedan följer en kort beskrivning av de olika strukturerna.

Vägar

Larsson och Öborn (1995, s. 102) skriver att äldre vägar inte hade dagens raka sträckningar utan att de var mer terränganpassade. De påpekar att dessa vägar var smalare och anpassade för ett lugnare tempo där människor gick, red eller åkte i vagnar dragna av oxar eller hästar. Om vägar i äldre tid berättar de även:

Våra medeltida landskapslagar nämner bl a kyrkvägar och kvarnvägar. Dessa allmänna vägar skulle vara 10 alnar breda och kvarnbroar och kyrkbroar 5 alnar. Vidare säger lagen att vägarna skulle ligga där de fordom låg, dvs man skulle inte ändra på en vägsträckning. Det finns därför anledning att tro, att gamla vägar mellan sockenkyrkor och byar kan ha minst 1 000 år på nacken. (Larsson & Öborn 1995, s. 104)

Detta citat visar vägarnas kontinuitet i landskapet. Då Marielund har haft flera kvarnar varav en tidigare ingått i Gustav Vasas egendomar (Hellström et al. 2015, s. 20) är vägsträckningarna i Marielund intressanta att undersöka. Enligt Larsson och Öborn (1995, s. 106) kunde vägar även gå längs med by- eller ägo gränser. Detta var praktiskt då det var två markägare som fick ge av sin mark till vägen. Nolbrandt (1998a) skriver att många av dagens byvägar och brukningsvägar kom under 1800-talets skiftesreformer. Då skiftades markerna och många gårdar flyttades från sin tidigare plats för att få mer sammanhängande mark kring gården förklarar han. Vidare beskriver han att de nya vägarna vanligen var mycket rakare och att de ofta gick längs med de nya ägo gränserna eller mellan de olika markslagen. Nolbrandt förklarar att brukningsvägar var vägar som förband en gård med dess åkrar och ängar vilket gör att dessa vägar var mindre än till exempel kyrkvägen. Gamla brukningsvägar som inte använts på länge kan därför ha försvunnit skriver han. Många mindre vägar har heller inte alltid karterats och syns därför inte på historiska kartor (Cserhalmi 1998, s. 126f).

Hägnader

Larsson och Öborn (1995, ss. 65, 106) berättar att hägnader, det vill säga gärdesgårdar, så som sten-murar kunde följa vägens sträckning. De skriver att stenmurar som hägnader är olika vanliga beroende på var i landet man befinner sig. Vidare att i områden med mycket sten kan murarna vara tjocka medan i stenfattiga områden samt i de norra delarna av Sverige är det vanligare med hägnader av trä. Trägärdesgårdar gjordes enligt Cserhalmi (1998, s. 106) ofta av eneträ och gran. Då de ofta behövde underhållas var enbackar viktiga och han skriver att de vanligtvis markerades på kartorna av lantmätaren. Hägnader var till för att hålla djuren borta från åker och äng samt att markera gräns mellan utmarken och inägorna och mellan olika markägare (Larsson & Öborn 1995, ss. 64, 66, 67). På detta sätt kan man än i dag följa gamla ägo gränser och markslag om hägnaderna finns kvar i landskapet. Enligt Nolbrandt (1998b) så är de flesta bevarade stenmurar kvar från 1700- och 1800-talet. Han skriver att under 1700-talet ville staten främja stenmurar som hägnader för att på så sätt hindra att skogen gick åt till gärdesgårdsvirke och under 1800-talet behövdes nya hägnader då marken som tidigare nämnts skiftades (Nolbrandt 1998b).

Markanvändning

Markens olika användningsområden är i de historiska kartorna uppdelade i tomt, åker, äng, hagar och utmark/skog. Enligt Cserhalmi (1998, s. 97) var åkern ”det vanligaste markslaget och bondefamiljens övriga marker, äng och utmark, stod vanligen i proportion till åkerinnehavet”. Åkrarna var med andra ord viktiga och

de är tydligt utmarkerade på kartorna. Då det förr var mer terränganpassade åkrar var det vanligt att det fanns många åkerholmar, stenar och diken som bröt upp åkerlandskapet (Cserhalmi 1998, s. 97). Dagens stora slätter med åkermark är med andra ord en ny företeelse i vårt landskap. Enligt Cserhalmi låg åkermarken på den bästa jorden och där det var bra dränerat (Cserhalmi 1998, s. 100f).

Cserhalmi (1998, s. 101f) skriver att ängsmarken gärna fick ligga på antingen fuktiga ställen eller på torrare mark. Den torrare ängsmarken, hårdvallsängen, kunde enligt honom även innehålla träd som hamlades. Ängsmarken kunde därför se lite olika ut beroende på om den låg på fuktig eller torr mark, var helt öppen eller hade träd, enligt Cserhalmi. Det som däremot förenar de olika ängsmarkerna var enligt honom att marken var solbelyst så att man kunde få en bra höskörd. Ängsmarken kan därför ge en indikation över hur en plats tidigare sett ut angående vegetation och graden av öppenhet.

Utmarken var slutligen det som inte bestod av tomt, åker och äng. Enligt Cserhalmi (1998, s. 108f) betade djuren här under sommaren och man kunde få tag på ved att elda med. Vidare beskriver han att den "kunde bestå av skog, hedar, myrar, bergsmarker, bäckar och sjöar" (Cserhalmi 1998, s. 109). Då utmarken ofta ägdes av alla i en by och dessutom kunde utnyttjas mellan flera byar kunde djuren fritt gå över byarnas utmarker då gränserna där inte nödvändigtvis inhägnades (Cserhalmi 1998, s. 109).

Utmarken bestod med andra ord av mark som inte kunde användas till annat än bete. Man kan därför anta av det som tidigare nämnts att då det gick djur och betade i skogarna så såg skogarna inte riktigt ut som en nutida skog. Nära bebyggelse där både djur betat och människor tagit ved har antagligen skogskanten varit mer öppen och gles än dagens skogsbryn. Detta ger i sin tur en annan upplevelse av gränsen mellan bebyggda och brukade områden och skogsmark vilket är bra att hålla i minnet då man i dag utforskar ett gammalt kulturlandskap.

De olika typer av markanvändning som jag beskrivit ovan har gett upphov till en speciell och mycket rik flora och fauna, beroende av långvarig hävd (Pehrson 1998, ss. 60f). Genom att studera den kan man alltså ana om en plats har en lång historia av till exempel slätter eller bete.

Syfte och frågeställning

Vardagliga strukturer så som vägar, hägnader (gärdesgårdar), ägogränser och hävdad mark har ofta haft en lång kontinuitet i bebyggda områden. Genom att lyfta fram dessa typer av landskapselement kan de små och vardagliga strukturerna få ett värde. Strukturer som i sin tur är grundstenar för bilden av det större landskapet.

Syftet med den här uppsatsen är att jämföra den karterade markanvändningen från olika tidpunkter inom kommunens utredningsområde i Marielund för att identifiera vardagslandskapets strukturer. Uppsatsens frågeställning lyder:

Vilka strukturer så som vägar, hägnader, ägogränser och hävdad mark går att identifiera via en analys av de historiska kartorna i Marielund?

Avgränsningar

Genom att gå igenom den fördjupade översiktsplanen över Funbo och att använda Uppsala kommuns kartverktyg är området definierat till att gälla kommu-

nens utredningsområde över Marielund. Dock beaktas vissa strukturer utanför området för att ge det ett sammanhang, så som till exempel kyrkvägen mot Funbo då den utgjort en viktig gräns mellan olika byar.

För att begränsa antalet kartor jämför jag fyra olika tidpunkter i historien med en modern karta. 1706 finns det kartmaterial som täcker hela området förutom en del som har en karta från 1687. Vid 1800-talets mitt finns det två kartor från 1860-talet som täcker in hela området. Denna kartering är gjord cirka tio år innan järnvägen byggs genom Marielund. Vid 1900-talets början finns kartor över den nya eran som sommarvilleområde och slutligen den ekonomiska kartan från 1952 som är baserad på ett ortofoto och där markanvändning och ägo gränser framgår.

Metod

Metoden är en kartstudie över Marielund med historiska kartor från olika århundraden. Dessa historiska kartor jämförs med varandra samt tillsammans med en modern fastighetskarta. Studien undersöker hur vägar, ägo gränser och hävdad mark förändrats över tid inom området. Platsbesök följer sedan upp några av de strukturer som kartstudien resulterar i.

Det källmaterial jag använder för metod och bakgrundsinformation kommer främst från böcker, bland annat *Fårad mark: handbok för tolkning av historiska kartor och landskap* (Cserhalmi 1998), samt olika historiska kartor vilka är hämtade från Lantmäteriets internetjänst. De historiska kartorna återfinns i de olika arkiven: Rikets allmänna kartverks arkiv, förkortat RAK; Lantmäteristyrelsens arkiv, förkortat LMS, samt i Lantmäterimyndigheternas arkiv, förkortat LMM. För att kunna korta ned bildtexter redovisar jag här vilka kartakter jag använder mig av och refererar i fortsättningen endast till kartornas årtal. Kartor från 1700-talet: LMM 03-fun-29, LMM 03-fun-21, LMS B21-32:1, LMS B21-3:1, LMS B21-28:1. Kartor från 1800-talet: LMM 03-fun-112, LMM 03-fun-109. Kartor från 1909-1912: LMS B21-15:6, LMS B21-28:3. Kartor från 1952: RAK: Ekonomiska kartan, blad Marielund och Funbo. Vid frågor rörande det historiska kartmaterialet och som inte besvaras av de böcker jag använder är min källa Karin Hallgren, doktorand vid avdelningen för agrarhistoria på Institutionen för stad och land, SLU Uppsala.

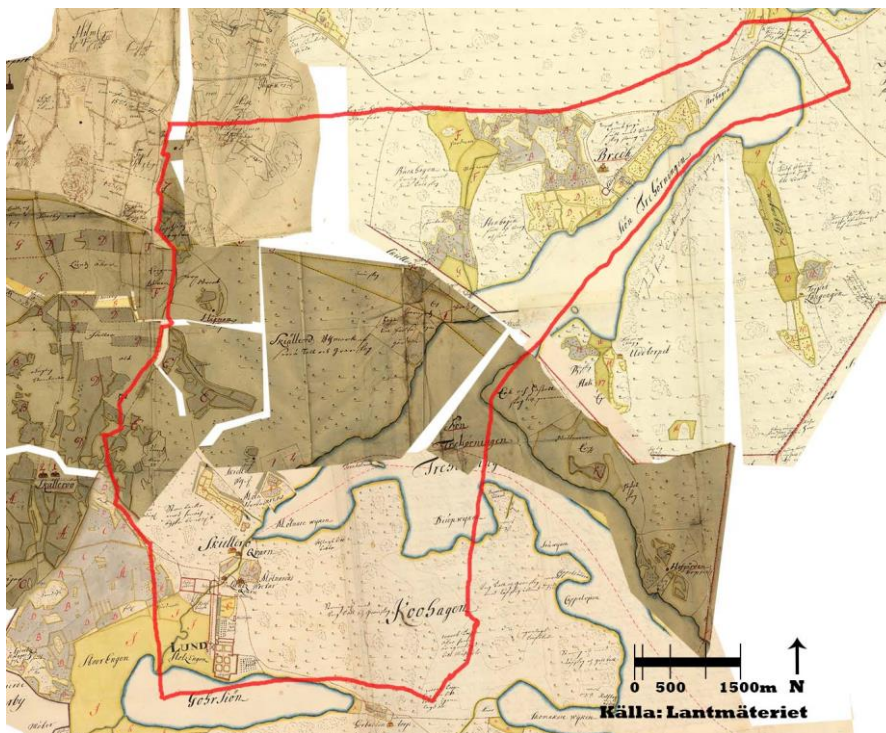
Området representerar som mest fyra olika byar i det historiska kartmaterialet: Marielund, Skällerö, Hallkved och Bred. Detta gör det nödvändigt att både precisera platsen för studien och att hitta kartor som täcker hela området för varje tidsperiod. Till hjälp att kontrollera kartornas skala använder jag den mall som beskrivs av Cserhalmi (1998, s 20f) samt rådfrågar Karin Hallgren vid oklarheter. Efter en jämförelse av de skilda tidpunkterna identifierar och analyserar jag de vägar, hägnader, ägo gränser och hävdade områden som finns inom området. Genom att göra platsbesök kan jag följa upp några av de strukturer som finns på kartorna och se hur de ser ut i dag. Platsbesöket äger rum under drygt tre timmar mitt på dagen den 16 maj 2016. Vädret är mestadels mulet och regnigt. Löven har precis slagit ut på björkarna och gräset är grönt.

Resultat

Resultatet visar de strukturer från vardagslandskapet som finns på de historiska kartorna inom utredningsområdet. Dock finns även omkringliggande strukturer med för att ge platsen dess rätta sammanhang. Alla vägar, både små och stora, är utmärkta på samma sätt på kartöverläggen då de annars blir för plottriga. Detta för att de äldre kartorna har fler strukturer redovisade samt att de är otydliga i redovisningen av vad som är en stig och vad som är en väg. Endast på kartöverlägget från 1952 finns skilda markeringar av vägar och stigar.

1700-tal

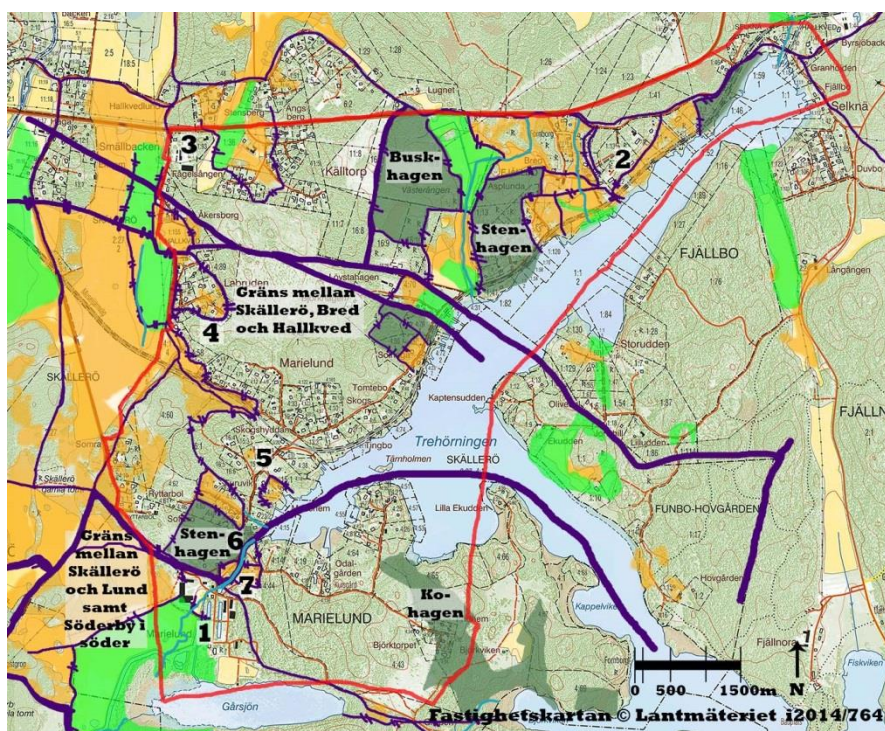
På 1700-talet tillhörde området flera olika byar. Som Figur 2 visar är fyra olika kartor sammanfogade. Då den äldsta kartan från 1687 är svårläst använder jag mig även av en avritning av denna karta gjord år 1750 (LMS B21-32:1) för att uttyda kartans text. Denna avritade karta visas dock inte på bild.

Figur 2. Avmätningsskator från 1687 och 1706. Utredningsområdet markerat i rött. Marielund hette vid denna tid Lund och herrgården syns i områdets sydvästra hörn. Vissa gårdsnamn finns ännu kvar.

Under 1700-talet var stora delar av utredningsområdet skogsmark. Åkermarken fanns precis som i dag främst i väster mot Funboån. Den var terränganpassad genom att den tog till vara på all odlingsbar mark mellan åkerholmarnas stenigare partier. I dag visar Figur 3 att delar av 1700-talets åkermark blivit stora bevuxna åkerholmar. I Figur 3 kan vi även se att i utredningsområdet är några av 1700-talets åkrar och hagar idag bebyggda med hus. Namnen på några av de större hagarna antyder att marken var stenig och bevuxen med buskar. Vägar från 1700-talet är till stor del fortfarande en stomme i dagens vägnät. Vägen mot Funbo hade däremot en något annan sträckning då byn Skallerö fortfarande exi-

sterade vid denna tid. Den gick lite längre västerut jämfört med dagens sträckning.

Figur 3. Kartöverlägg med kartan i figur 2. Utredningsområdet markerat i rött. 1 Lund (Marielund), 2 Bred, 3 Fogelsången, 4 torpet Hügnan, 5 torp, 6 Skallerö kvarn, 7 Lunds kvarn. Åker markerad i gult, äng i ljus grönt. Hagar markerade i mörkare grönt. Bygränser markerade med tjockt mörklila streck. Vägar markerade i mörkt lila och hägnader markerade i mörkt lila med små tvärstreck. Bäckar markerade med blått.

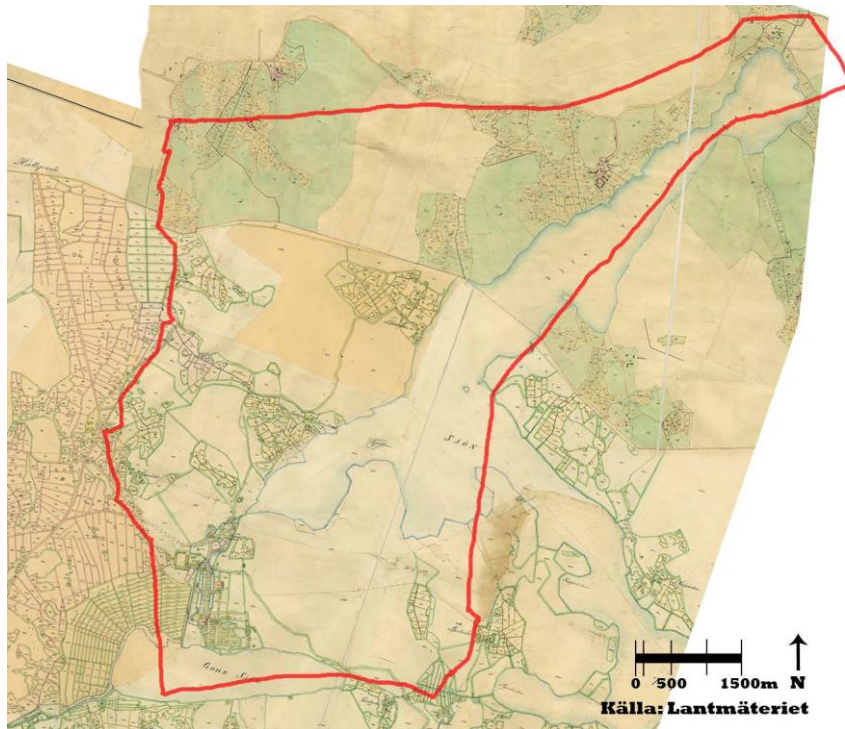
Gränsen mellan Skallerö, Bred och Hallkved var enligt kartprotokollet från 1687 omtvistad och därför visas två olika gränsdragningar på kartan, se Figur 3. Det som i dag är hjärtat av Marielund var under 1700-talet gränstrakt mellan Skallerö och Lund. Här fanns båda byarnas kvarnar – en viktig plats dit man kom för att få sin säd malen.

1800-tal

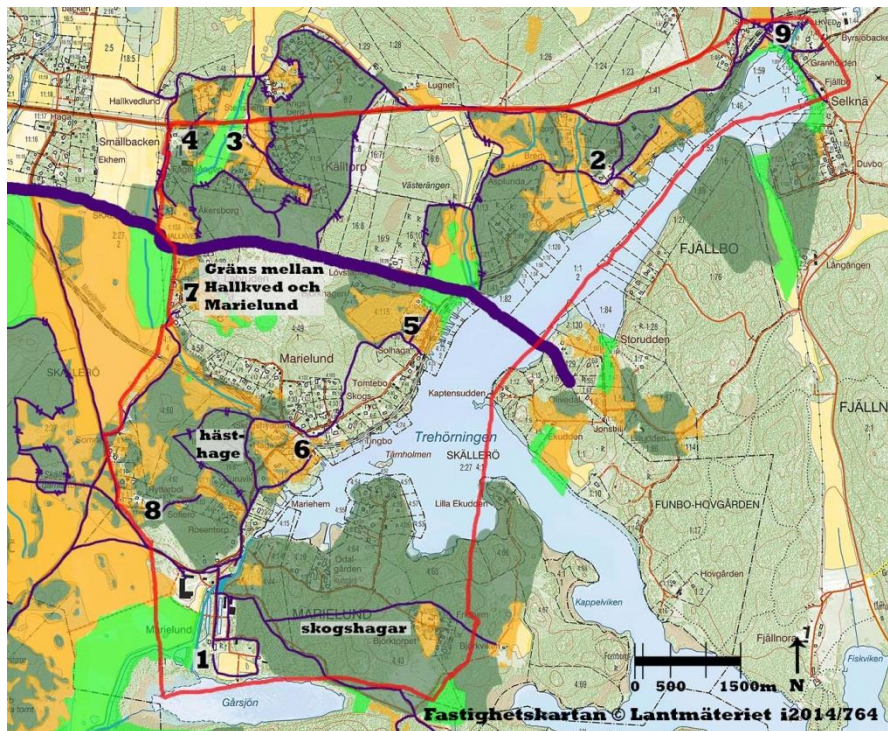
Under 1800-talet tillhörde utredningsområdet Marielunds säteri samt Hallkveds säteri som ligger strax norr om kartan, se Figur 4. Skallerö väster om området hade försvunnit och Skallerös tomt bestod nu av hagmark.

I Figur 4 och 5 kan vi se att under denna tid hade fler hus tillkommit och vägarna var fler. Kartans protokoll är svårläst men Skallerös gamla kvarn verkar fortfarande ha funnits kvar. Många hägnader hade i stort samma sträckning men denna karta (Figur 4) är dock inte lika tydlig på att markera ut hägnader. I Figur 5 kan vi se att gränsen mellan de två säterierna gick på samma ställe i skogen som de olika bygränserna gjorde under 1700-talet. Gränsen är dock ett enda streck så 1700-talets gränstvister ser ut att ha avgjorts. Vägen mot Funbo hade dagens sträckning och den odlade marken samt hagarna var mer sammanhängande än tidigare. Mer av skogsmarken är utmärkt som hagar under denna tid på kartan i Figur 4. Mitt i den norra delen av utredningsområdet i Figur 4 finns en blank fläck på kartan där Buskhagen samt den intilliggande ängen finns utmärkta på 1700-talskartan (Figur 2 och 3). Kartans protokoll till Figur 4 nämner dock att de

åkrar som finns karterade där ligger bredvid Västerängen, ett namn som fortfarande står utmärkt på dagens karta (Figur 5). Det verkar alltså ha funnits någon typ av äng här även om den inte är utmärkt på kartan. Värt att notera är även att järnvägen kom cirka tio år efter denna kartering.

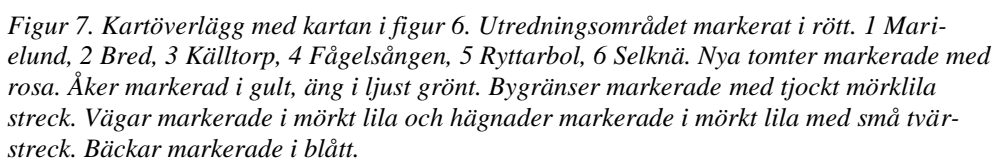
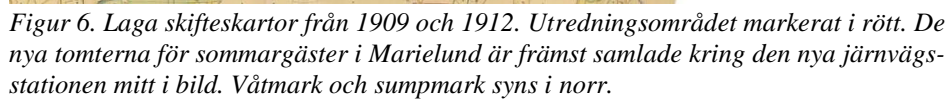

Figur 4. Sammanslagna avmätningsskator från 1862 och 1869. Utredningsområdet markerat i rött. Något mer mark har odlats upp sedan 1700-talets början och fler hus har tillkommit.

Figur 5. Kartöverlägg med kartan i figur 4. Utredningsområdet markerat i rött. 1 Marielund, 2 Bred, 3 Källtorp, 4 Fågelsången, 5 Löfstahagen, 6 Sadelmakartorpet, 7 Labrotorpet, 8 Ryttaarbol, 9 Selknä. Åker markerad i gult, äng i ljus grönt. Hagar och backar markerade i mörkare grönt. Bygränser markerade med tjockt mörklila streck. Vägar markerade i mörkt lila och hägnader i mörkt lila med små tvärstreck. Bäckar markerade i blått.

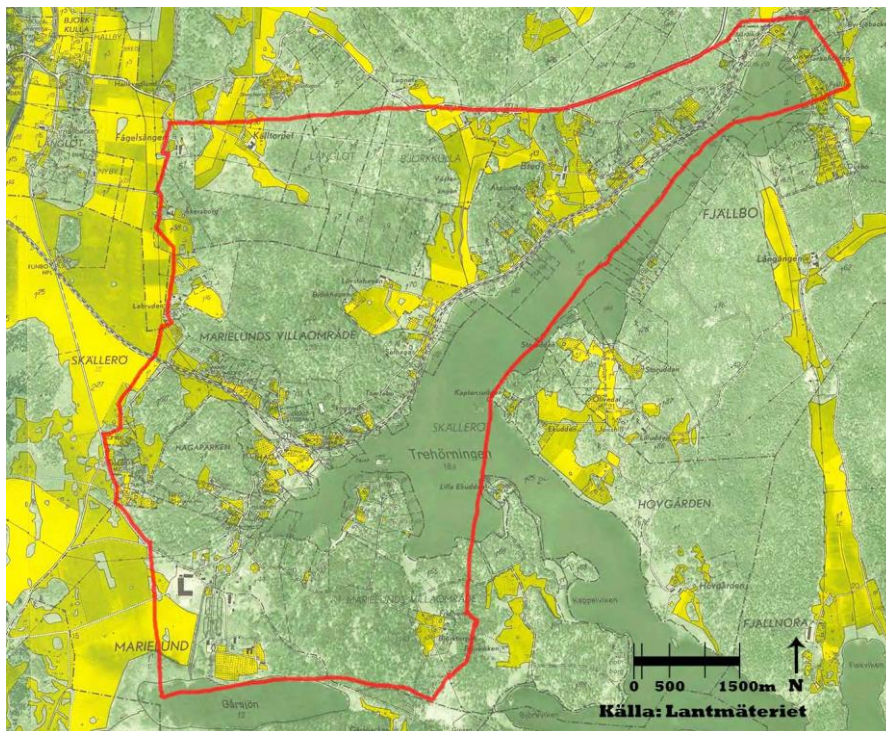
I början av 1900-talet hade järnvägen kommit och man började avstycka tomter för det som med tiden blev Marielunds villaområde, se Figur 6.

Området tillhörde fortfarande Marielund och Hallkved och gränsen mellan Marielund och Hallkved var ännu densamma vilket framgår av Figur 6 och 7. Då delar av kartan över villaområdet i Figur 6 är blank går det inte att märka ut vägar och gränser här. Vi kan dock se att de nya sommarhusen låg längs med järnvägen och sjön med stora sjötomter. Varje tomt hade ett eget specifikt namn. Ett av husen var försett med en stor park kallad Hagaparken efter husets namn, se Figur 6 och 7. Endast åker och ängsmark finns redovisad på kartan i Figur 6 och 7 och var hagar fanns går inte att se på kartan i Figur 6. Det som tidigare varit redovisat som hagmark är i kartprotokollet benämnt som skogsmark. Protokollet nämner inte heller något om någon kvarn, men det ser ut som om kvarnhusen finns kvar på samma plats på kartan. På kartan i Figur 6 ser man att den norra delen är vattenrik med sumpmarker.

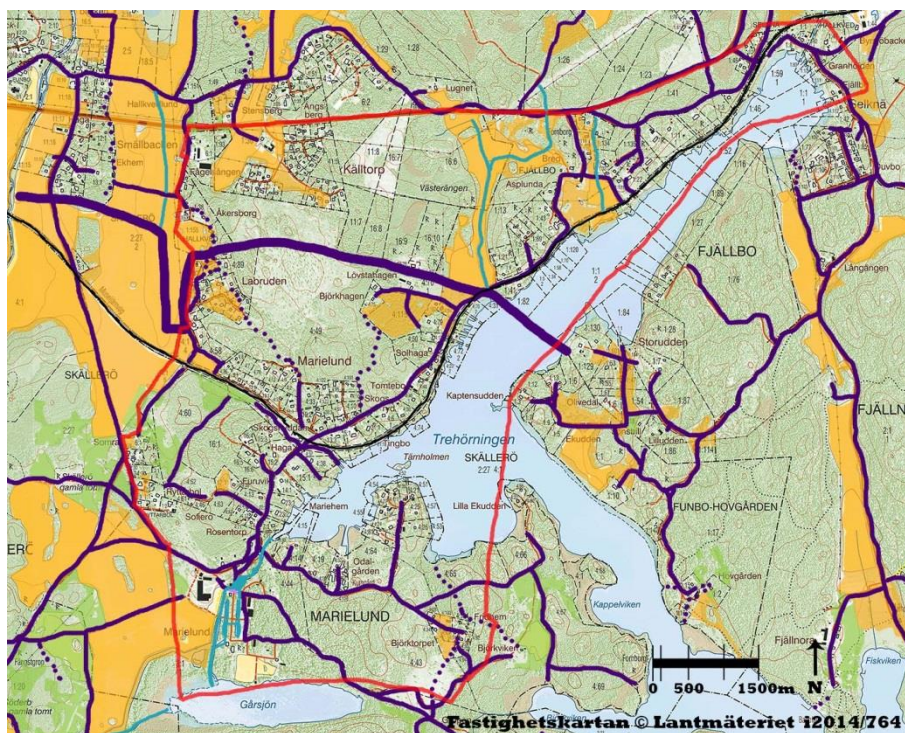
1952

Figur 8 visar den första kartan över hela området karterad med hjälp av ortofoto, Ekonomiska kartan. Till skillnad från de tidigare kartorna kan man inte läsa i något protokoll och närmare ta reda på markanvändningen. Däremot finns åkermark och betesmark som tidigare varit åker utmärkta på kartan. Betesmark i skogspartier syns inte.

Figur 8. Ekonomisk karta från 1952. Utredningsområdet markerat i rött.

På Ekonomiska kartan i Figur 8 ser mycket ut som i dag. Vägsträckningarna är till stor del desamma men fler stigar finns utmärkta på 50-talskartan än på dagens karta. Dagens väg in mot Uppsala var ännu inte byggd. Sommarhusen hade ökat i antal och med dem vägarna. Den södra delen av området som i stort sett varit obefolkad var nu bebodd enligt Figur 8, främst längs med sjöstranden.

Figur 9. Kartöverlägg med kartan i figur 8. Utredningsområdet markerat i rött. Åker markerad i gult, gammal åker som används till bete i ljus grönt. Den gamla bygränsen utgör fortfarande en ägogräns på samma plats, markerad med tjockt mörklila streck. Vägar markerade i mörkt lila och stigar i mörklila prickar. Bäckar markerade i blått.

Ägogränserna i figur 8 är i stort sett likadana som på den moderna fastighetskartan. Den gamla gränsen mellan Marielund och Hallkved går år 1952 fortfarande på samma plats i Figur 8 som på de äldre kartorna.

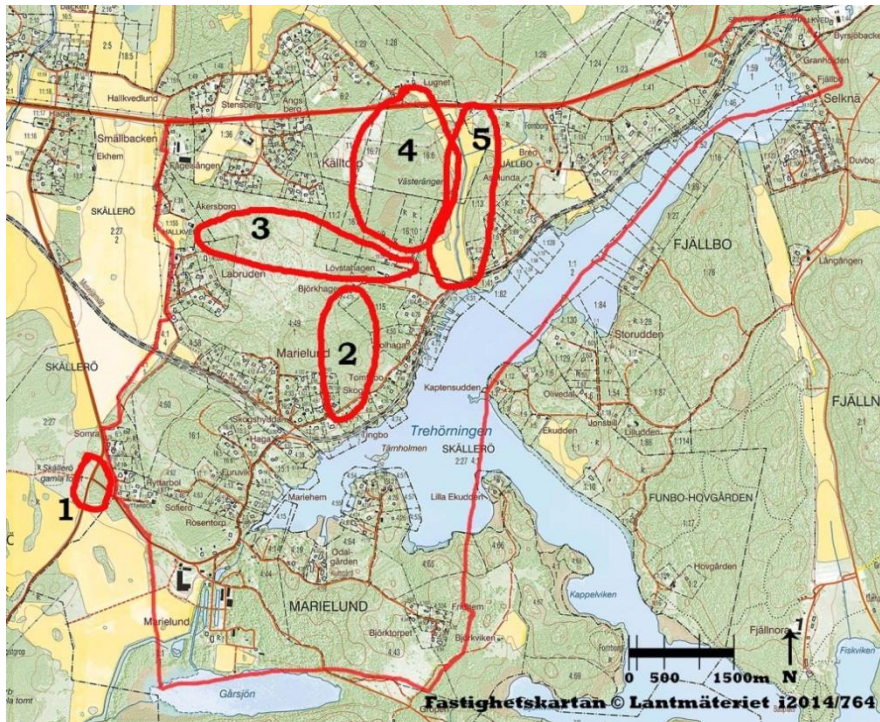
Analys

I Figur 10 på följande sida finns fem områden inringade. Dessa områden utgör några av de strukturer från vardagslandskapet som jag identifierat på kartorna i denna uppsats. De ligger i eller vid gamla bygränser och har haft mer eller mindre grad av mänsklig aktivitet kring sig genom århundradena.

Då området utreds för ny bebyggelse kan eventuellt dessa strukturer på olika sätt tillföra ett nybebyggt område en historisk förankring och ge det en hjälp att smälta in i bygdens specifika karaktär. Gamla strukturer som vägar, ägogränser, hägnader och hävdad mark kan på så sätt utgöra diskussionsunderlag för de nya strukturer som behövs på platsen.

Område 1 ligger utanför utredningsområdet men består av en gammal vägskorsning. Under 1700-talet utgjorde den tillsammans med vägen en bygräns mellan Skällersjö och Lund (Marielund), se Figur 2 och 3. Korsningen finns kvar än i dag trots att Skällersjö försvann som by någon gång under 1700-talet. Enligt Nolbrandt (1998a) var det vanligt att vägarna ändrades då markerna skiftades om under 1800-talet, men denna vägskorsning finns fortfarande kvar. Under 1800- och 1900-talet drogs byvägen delvis om i detta område. Byvägen följde därefter områdesgränsens dragning förbi husen vid Ryttaarböl, se enklast Figur 7. Den gamla vägen har dock funnits kvar hela tiden och i dag går åter byvägen på den ursprungliga sträckningen från 1700-talet. Enligt äldre kartor har denna korsning

legat öppet i ett åker- och ängslandskap medan den i dag har skog på östra och södra sidan, se Figur 3, 5, 7, 9 och 10.

Figur 10. Områden med olika strukturer och värden att studera.

Område 2 ligger där det under 1800-talet enligt Figur 4 fanns en väg till Löfstahagen (nummer 5 på kartan i Figur 5). Ekonomiska kartan från 1952 i Figur 8 visar endast en stig i detta område, se enklast figur 9. På dagens karta finns däremot ingen stig utmärkt.

Område 3 är den tidigare gränsen mellan Marielund och Hallkved och som innan dess var bygräns mellan Hallkved, Skallerö och Bred. Detta är med andra ord ett mycket gammalt gränsområde sedan minst 400 år tillbaka. I östra delen av området har en ny väg tillkommit i denna gräns då ett nytt hus byggts på platsen. På så sätt fortsätter den gamla traditionen att dra vägar i ägo gränser.

Område 4 utgör den plats som på 1700-talskartan i Figur 2 och 3 kallas för Buskhagen. På den gamla kartan står det att området är stenigt samt innehåller tallskog. Namnet indikerar att hagen även varit bevuxen med buskar om det inte helt enkelt syftar på småväxta tallar. Att platsen beskrivs som stenig visar att marken varit för otillgänglig för att brukas.

Område 5 består av det som är markerat som åkermark eller ängsmark på alla kartor fram till i dag. Av denna anledning finns det goda skäl till att bevara det som öppen mark. Där ängen slutar i norr tar vägen mot Uppsala vid. Denna väg har samma sträckning just här som den gamla landsvägen hade tidigare. Mitt i ängen rinner en bäck som ser ut att ha samma sträckning som 1700-talskartan visar i Figur 2 och 3.

Platsbesök sker för att följa upp några av de strukturer som finns på kartorna och se hur de ser ut i dag. Det ger även en bättre förståelse av platsen då man kan uppleva den och inte bara titta på en karta.

Den gamla vägkorsningen i område 1 är värd att lyftas fram och markera. I dag står höga granar nära korsningen på två sidor och gör den något svår att upptäcka. Att åter öppna upp området närmast korsningen är inte bara bra ur en kulturmiljösynpunkt utan även bra för trafiksäkerheten.

Figur 11. Område 2 med stig.

Figur 12. Område 3 med stenröse och stig.

Område 2, Figur 11. Platsbesöket visar att det fortfarande finns en stig i detta område. Den ser ut att vara använd då den är väl upptrampad. Skogen är delvis avverkad sedan något år tillbaka och på vissa håll har avverkningsmaskiner kört över stigen. Skogen innehåller dock även äldre träd. Marken är stenig med berg i dagen.

Område 3, Figur 12. I detta område finns stigar utmärkta med plastband i samma riktning som gränsdragningen. Jag hittar även en liten markering av stenar under platsbesöket, Figur 12. Om dessa markeringar finns precis på gränsen är svårt att säga då det behövs en mer noggrann platsprecisering med GPS. Oavsett hur gamla stigarna är innehåller området i vilket fall spår i samma riktning som den gamla gränsen.

Figur 13. Område 4. Vidkronig ek.

Figur 14. Område 4. Väg genom skogen.

Område 4, Figur 13 och 14. Som tidigare nämnts var antagligen en hage så nära bebyggelse ganska öppen då man både hämtade ved och höll djuren där. Av denna anledning letar jag under platsbesöket efter spår av ett halvöppet landskap. Spår som kan tyda på detta är till exempel gamla vidkroniga träd och enbuskskelett (Pehrson 1998). Trots att kartan jag utgår från är 400 år gammal vill jag med ett platsbesök se om det finns några spår kvar från en annan markanvändning än

endast dagens skogsbruk. Området är inte karterat på 1800-talskartan i Figur 4 men det kan fortfarande ha betats av djur till följd av gammal tradition. Området kan därför ha behållit en öppen karaktär även efter 1700-talet. Jag hittar flera döda enar i området, speciellt i den östra delen som inte ligger så långt från ängen i område 5. De finns ofta under granar. Jag hittar även några levande enar i skogsgläntorna varav två stora enar är högt uppstammade, antagligen av människor eller avbetade av något högt djur. Andra buskar i området är hassel och skogstry vilka däremot är ganska unga exemplar. Trädbeståndet är idag blandat med löv och gran samt lite tall. De vidkroniga träd som jag ser är främst ekar och de står nära skogsbrynet mot ängen, de börjar dock bli skymda av andra träd, se Figur 13. I närheten av områdets sydvästra hörn finns en av allt att döma gammal väg genom skogen, se Figur 14. Vägen är inte utmärkt på någon karta och jag kan inte precisera om den går inom, utanför eller längs med gränsen till området. Vägen tyder likväl på att människor tidigare rört sig genom skogen. Jag hittar inga spår efter hägnader i området men enligt de historiska kartorna ska det ha funnits hägnader här. Jordarten består av blockrik morän med berg i dagen och sankmark i sänkorna.

Figur 15. Område 5. Ängen närmast sjön. I denna del har det både varit äng och åker under olika tider. Bäckens går i en djup fåra till vänster i bild. Högt fjolårsgräs sticker upp i det nya gröna gräset.

Område 5, Figur 15. Ängen är långsmal och är vid platsbesöket täckt av högt fjolårsgräs, den hade antagligen inte betats eller slagits året innan. Jag kan inte heller se någon hägnad kring den öppna ytan som tyder på att den används för bete. Området är öppet men längs med bäcken finns på vissa ställen några yngre träd i form av gran och björk. Bäckens går i en djup fåra genom området. Mitt på ängen finns en gammal fallfärdig bro över bäcken. I den norra delen bredvid vägen in mot Uppsala står en lada samt en gammal milsten. Milstenen är även utmärkt på dagens karta med ett R för fornminne.

Diskussion

Syftet med uppsatsen är att jämföra den karterade markanvändningen från olika tidpunkter inom kommunens utredningsområde i Marielund för att identifiera vardagslandskapets strukturer. Frågan baserad på syftet är: Vilka strukturer så som vägar, hägnader, ägo gränser och hävdad mark går att identifiera via en analys av de historiska kartorna i Marielund?

Reflektioner över resultatet

Resultatet tyder på att man genom att använda kartöverlägg kan identifiera några av de strukturer som visar hur svunna tiders vardagslandskap sett ut och hur det i vissa fall fortfarande existerar. Kommunens skydd för Marielund som kulturmiljöområde fokuserar i första hand på områdets karaktärsfulla bebyggelse. Uppsatsens resultat utgör ett komplement till detta. På detta sätt kan även vardagslandskapets historia komma fram och synliggöras. Små strukturer som i sig kan verka obetydliga och inte skyddas av kommunen eller av ett riksintresse kan i sitt sammanhang bilda en helhet på platsen. Landskapsarkitekter kan ta fasta på dessa värden och berätta historien om hur landskapet tidigare sett ut och brukats under en tid med andra levnadsvillkor. Vi kan sedan infoga vår tid till historien då nya strukturer behöver komma till, antingen genom att använda redan befintliga strukturer eller att tillföra helt nya.

Genom mina platsbesök kan jag se att många spår från tidigare generationer fortfarande finns kvar i landskapet. Ett exempel är vägen i område 2 som i dag bara utgör en skogsstig. Detta pekar mot att strukturer i sig kan finnas kvar men att de kan ändra karaktär. Det som ser obetydligt ut i dag kan alltså ha varit något betydande längre tillbaka i historien. Ett annat exempel på detta är den vägkorsning som finns i område 1. Den har haft skiftande betydelse under åren men är nu åter den huvudkorsning som den var under 1700-talet. Strukturers användning kan alltså ändras fram och tillbaka och ibland kan det vara lämpligt att återgå till en strukturs tidigare betydelse. Detta är något vi även kan fundera på vid större exploateringar. Finns det gamla strukturer att bygga vidare på eller som kan utvecklas? En gammal gräns eller hägnad kanske kan markeras med en väg eller vara det nav som bebyggelsen ligger kring. Graden av öppenhet i ett landskap kan utgöra inspiration till hur husen grupperas och parker placeras och utformas.

Vägnätet redovisas på ett enda sätt i uppsatsen. Det skulle vara mer intressant att tydligare märka ut hur stor en väg är och så kunna följa den genom åren. De olika vägarna har som Nolbrandt (1998a) nämner, olika funktioner vilka även kan skifta över århundradena. Om kunskapen finns hur vägnätet förändrats på en plats kan det förefalla mer motiverat att återanvända det i en ny planläggning. Ett exempel på detta kan vara om en stig tidigare varit en del av den gamla byvägen.

Resultatet pekar på den viktiga frågan om vad som kan bevaras. I inledningen citeras Sporrang (1996, s. 20), där han menar att vår livsmiljö som en del av vår kultur faktiskt besitter ett egenvärde. Allting kan inte bara värderas utifrån ekonomiska aspekter. Detta är ett förhållningssätt som kan vara svårt att argumentera för men det vi gör i dag kommer att ge spår för framtiden. Landskapet har ett värde i sig självt och är värdefullt för framtida generationer. Just därför är det viktigt att ta vara på det som finns och att tänka efter före en stor exploatering. En plats historia kommer att knytas ihop med det som händer i dag för framtida generationer. Denna vetenskap kan hjälpa de boende att engagera sig både för platsens historia och framtida utveckling.

Reflektion över metod och metodval

Uppsatsen tar upp historiska strukturer från vardagens landskap som kan identifieras genom kartöverlägg. Detta är ett sätt att analysera en plats med lång historia av mänsklig aktivitet. För att kunna uppnå mitt syfte och besvara min fråga är det svårt att använda någon annan metod än denna.

När ett område står inför övergripande förändringar genom exploatering kan en analys med hjälp av denna metod vara till hjälp. Gamla strukturer kan då hjälpa till att bevara platsens karaktär och särdrag genom att ge en historisk förankring. Kartöverlägg kan även ge en antydning om platser som inte bör exploateras samt om bättre lämpade områden. Självklart behövs fler analyser av en plats än enbart historiska kartöverlägg. Kartorna är begränsade i tid och omfattning och en plats kan ha en avsevärt äldre historia än vad en karta kan visa. Naturvärden och andra värdefulla aspekter behöver även analyseras. Historiska kartor kan dock ge en antydning till många av dessa värden då till exempel flora och fauna, som Pehrson (1998) nämner, ofta är kopplade till långvarig hävd.

Då det material jag använder mig av består av gamla handritade kartor finns givetvis en risk för att fel skett under karteringen. Trots detta har de historiska kartorna stora likheter med dagens karta. Jag ser att karakteristiska områden på dagens karta i stort sett ligger på samma plats i de historiska kartorna. Dessa områden har ofta behållit sina gränser på grund av naturliga former i terrängen. De överensstämmer därför med det som karterades för flera hundra år sedan. På så sätt kan jag identifiera dem och få en uppfattning om kartans felmarginal. De gamla lantmätarna har alltså haft en bra teknik då de karterat sina områden även om tekniken inte kunnat vara helt felfri. Även de handskrivna texterna på kartan kan ha fel i sig. Det innebär också en stor risk för feltolkningar då de ibland kan vara svårlästa, speciellt för mig som inte är van vid gammal handskrift. En dålig inskanning medför också problem med att tolka vad som står skrivet i kartorna och deras protokoll.

Jag valde att komplettera min analys med platsbesök. Att själv besöka en plats och inte bara studera kartor ger en djupare förståelse för platsen och dess förutsättningar. Det kan även förklara en karta om den är svår att tolka. Ett platsbesök som grund för en analys kräver dock en viss kunskap inom området som ska analyseras. Under mina platsbesök kan jag därför ha feltolkat det jag sett. Detta på grund av bristfällig information om platsen då det kan finnas andra förklaringar till det jag sett eller på grund av bristande kunskap inom ämnet som studeras. Ett exempel på detta är avsaknaden av hägnader. Det kan vara så att jag inte förstod de spår jag kanske såg. Det är möjligt att den väg jag påträffade i skogen i område 4 utgjorde ett spår av en tidigare hägnad. Detta leder i sin tur till felaktiga tolkningar i resultatet.

Något som hade varit intressant var om platsbesöken kunnat kompletteras med en GPS-mottagare baserad på kartöverläggen. På så vis hade man lättare kunnat undersöka vissa strukturer på plats i terrängen och kanske upptäckt fler spår från tidigare generationer.

Vidare frågeställningar

Kartorna visar att en plats och dess miljö kan förändras genom tiderna. I Marielund skedde detta främst då järnvägen kom. Mark som tidigare inte använts blev bebyggd med sommarvillor. Nya människor kom till platsen med nya vanor. Denna tid präglar än i dag Marielund med sina stora karakteristiska hus längs med byvägen. Genom intervjuer kan ytterligare en dimension läggas till detta arbete. Vad finns kvar i minnet hos den äldre befolkningen? Vad kan de berätta och tillföra uppsatsens resultat?

Marielund står alltså inför ännu en stor förändring med en eventuellt betydande nybyggnation. Kan då Marielund exploateras och fortfarande innehålla landskapselement som berättar om en svunnen tid? En varsam planering kan hjälpa till att infoga nya tidslager till de redan existerande. Förändringar har skett på platsen tidigare och gett den dess unika uttryck. Frågan är vad det är i kulturmiljön som är av värde och bör bevaras? Är det viktigt att behålla den unika miljön i sitt sammanhang eller räcker det med endast några hus eller hagar utspridda i området? Risken med att endast bevara vissa delar av en unik miljö är dock att helheten försvinner och med den försvinner även förståelsen och orsaken till bevarandet. Hur viktigt är det då att bevara gamla miljöer nära storstäder när det behövs bostäder? Detta är givetvis en värderingsfråga och den lär få olika svar beroende på vem som tillfrågas. Det avgörande i frågeställningen är nog snarare när en unik miljö upphör att vara unik. Hur mycket kan man splittra eller förändra en miljö utan att det unika går förlorat? Detta är frågor som berör fler områden än Marielund. De besvaras inte i detta arbete men är något att fundera vidare på då de ständigt är aktuella för planerare.

Referenser

- Agnoletti, M. (2014). Rural landscape, nature conservation and culture: Some notes on research trends and management approaches from a (southern) European perspective. *Landscape and Urban Planning*, vol 126, ss. 66-73. Tillgänglig: http://ac.els-cdn.com/S0169204614000474/1-s2.0-S0169204614000474-main.pdf?_tid=208b2860-0160-11e6-9e8e-00000aabb0f27&acdnat=1460542485_6afa17f9bbe7002f9180bc73ce450145 [2016-04-13]
- Cserhalmi, N. (1998). *Fårad mark: handbok för tolkning av historiska kartor och landskap*. Stockholm: Sveriges hembygdsförbund.
- Eriksson, P. (2015). Skogen. I: Hellström M., Pertoft J., Sprinchorn A. & Tjäder, I. (red.) *Marielund: sommardröm vid Uppsala*. Uppsala: Marielunds vänner; ss. 65–69.
- Hellström, M., Pertoft J., Sprinchorn A. & Tjäder, I. (red.) (2015). *Marielund: sommardröm vid Uppsala*. Uppsala: Marielunds vänner.
- Karlsson, B. (2015). Lennakatten. I: Hellström M., Pertoft J., Sprinchorn A. & Tjäder, I. (red.). *Marielund: sommardröm vid Uppsala*. Uppsala: Marielunds vänner; ss. 29–39.
- Lantmäteriverket (1687). *Arealavmätning*, [Kartografiskt material], Lantmäterimyndigheternas arkiv, Akt 03-fun-21. Skala 1:5 000.
- Lantmäteriverket (1687). *Geometrisk avmätning, Skallerö nr 1-3*, [Kartografiskt material] Lantmäteristyrelsens arkiv, Akt B21-32:1. Skala 1:5 000.
- Lantmäteriverket (1706). *Arealavmätning*, [Kartografiskt material], Lantmäterimyndigheternas arkiv, Akt 03-fun-29. Skala 1:4 000.
- Lantmäteriverket (1706). *Ägomätning, Bred nr 1*, [Kartografiskt material] Lantmäteristyrelsens arkiv, Akt B21-3:1. Skala 1:4 000.
- Lantmäteriverket (1706). *Ägomätning, Marielund nr 1*, [Kartografiskt material] Lantmäteristyrelsens arkiv, Akt B21-28:1, Skala 1:4 000.
- Lantmäteriverket (1862). *Ägomätning, Marielund*, [Kartografiskt material] Lantmäterimyndigheternas arkiv, Akt 03-fun-109. Skala 1:4 000.
- Lantmäteriverket (1869). *Arealavmätning*, [Kartografiskt material] Lantmäterimyndigheternas arkiv, Akt 03-fun-112. Skala 1:4 000.
- Lantmäteriverket (1952). *Ekonomiska kartan, Funbo*. [Kartografiskt material] Rikets allmänna kartverks arkiv. Skala 1:10 000.
- Lantmäteriverket (1952). *Ekonomiska kartan, Marielund* [Kartografiskt material] Rikets allmänna kartverks arkiv. Skala 1:10 000.
- Lantmäteriverket (1909). *Laga skifte, Hallkved med Björkkulla o Långlöt nr 1*, [Kartografiskt material] Lantmäteristyrelsens arkiv. Akt B21-15:6. Skala 1:4000.
- Lantmäteriverket (1912). *Laga skifte, Marielund nr 1*, [Kartografiskt material] Lantmäteristyrelsens arkiv, Akt B21-28:3. Skala 1:4 000.
- Lantmäteriverket (u.å.). *Fastighetskartan*, [Kartografiskt material] Skala 1:10 000. Hämtad från GET 2016-04-12.

- Lantmäteriverket (u.å.). *Terrängkartan*, [Kartografiskt material] Skala 1:50 000. Hämtad från GET 2016-04-12.
- Larsson, E.-L. & Öborn, G. (1995). *På upptäcktsfärd i kulturlandskapet: [fakta och arbetsidéer]*. 2. uppl. Göteborg: Institutionen för tillämpad miljövetenskap, Univ. i samarbete med Fören. för naturskola och fältpedagogik.
- Lindqvist, O. (2016). Time out för byggplaner. *Uppsala Nya Tidning*, 5 januari. Tillgänglig: <http://www.unt.se/uppland/uppsala/time-out-for-byggplaner-4092305.aspx> [2016-05-28]
- Nolbrandt, P. (1998a). Brukningsvägar och vägrenar. I: *Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvärden*. Jönköping: Statens jordbruksverk; ss. 194–200.
- Nolbrandt P. (1998b). Stenmurar. I: *Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvärden*. Jönköping: Statens jordbruksverk; ss. 201–207.
- Pehrson, I. (1998). Betesmark. I: *Skötselhandbok för gårdens natur- och kulturvärden*. Jönköping: Statens jordbruksverk; ss. 59–75.
- Riksantikvarieämbetet (2016-05-25). *Riksintresse för kulturmiljövården*. Tillgänglig: <http://www.raa.se/kulturarvet/samhallsplanering/riksintressen/> [2016-05-30]
- Sporrong, U. (1996). *Odlingslandskap och landskapsbild*. 1. [uppl.]. Stockholm: Riksantikvarieämbetet.
- Uppsala kommun (2011a). *Fördjupad översiktsplan för Funbo. Antagandehandling*. Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/contentassets/f7493b2405194164b9588e6b70c5c5ba/fordjupad-oversiktsplan-funbo.pdf> [2016-04-12]
- Uppsala kommun (2011b). *Microsoft Word - KS 4.rtf - ks-arende-4-utredningsområdet-marielund.pdf*. Tillgänglig: <https://www.uppsala.se/contentassets/fb30a2ccdd2943a0846c1342848d0451/ks-arende-4-utredningsområdet-marielund.pdf> [2016-04-12]
- Uppsala kommuns kartverktyg (2015-12-29). *Pågående program och Kulturmiljöer*. Tillgänglig: <http://kartan.uppsala.se/cbkort?&profile=allman> [2016-04-12]